

Heide [VERTELT]

www.heidevertelt.be

295

7 september 2025

Uit de tijd van toen!

Een postkaart gemaakt op vraag van **HUIS LAMBRECHTS-OERLEMANS** – Kruidenier – Dorpstraat 34, Kalmthout

Foto gemaakt door Photo Hoelen werd verkocht in de winkel. Tegenover het Pannenhuis stonden een aantal herbergen naast elkaar. De eerste was herberg 'In den gekroonden Anker' van Jozef Oerlemans. Nadien werd het café uitgebaat door zoon Stan Oerlemans onder het uithangbord 'In het vliegend Wiel'. Naast het café was de bijhorende feestzaal 'De Vrede'. De Chevrolet (op de postzegel) voor de deur van het café was de auto van Stan Oerlemans, toen een van de weinige auto's in Kalmthout.

Heide [VERTELT]

Van 15 september tot 10 oktober
WANDELZOEKTOCHT IN HEIDE

1000 euro aan prijzen

Info: www.heidevertelt.be

Naast feestzaal 'De Vrede' bevond zich later het kruidenierswinkeltje van Frans Lambrechts (Sooi De Vos). Het hoge huis daarnaast was de woning van timmerman Frans Willemen. Hun ouders baatten er de herberg 'Het Pannenhuis' uit. De voorgevel is anno 2025 nog steeds dezelfde als toen.

(bijdrage van Paul Witters)

Oude en vergeten beroepen van vroeger

Vandaag: Scherpbiertapper (84)

Een scherpbiertapper,

was een tapper van scherpbier, ook wel scharre- en scherrebier genoemd. Dit is een dunne biersoort, die door de ""schamele gemeente"" wordt gedronken en vrij van impost is. Deze bieren werden vanaf de 14e tot ver in de 20e eeuw in grote hoeveelheden gedronken. Het waren de bieren voor dagelijks gebruik. Voor bij het ontbijt, tijdens het werk. Bier voor armelui en voor kinderen, maar ook voor de beter gesitueerden. Een eenvoudig bier voor de dagelijkse vochtinname. De bieren die werden gedronken omdat water of melk nog minder gezond of smakeloos werden geacht terwijl alternatieven als koffie, thee of frisdrank nog niet beschikbaar of te duur waren.

Slappe lichtere versie

Scherpbier is niet zozeer een biersoort, maar is meer een aanduiding van een slappere, lichtere versie van een ander bier. Laag alcoholisch dus. Zo'n 0,7 tot 2% maximaal. Te weinig om dronken van te worden. De percentages waren zo laag dat er niet eens belasting over hoefde te worden betaald. Het werd niet speciaal gebrouwen, maar werd gemaakt uit eerder gebruikte mout.

Nadat het eenmaal was gebruikt voor een "goet bier" werd een 2e en soms wel 3e beslag gemaakt. Het water werd gewoon nogmaals door het graan gespoeld en zo ontstond een suikerarm en daardoor minder alcoholisch en smaakarmer bier. Het werd maar kort vergist waarna het direct verkocht werd. Ook hierdoor bleef de kostprijs (en het alcoholpercentage) laag. De opkomst van scherpbieren hangt samen met de ontwikkeling van de brouwnijverheid. Vanaf het moment dat bier op grotere schaal werd gemaakt ontstond er ook meer verschil in kwaliteit van de bieren. Voor de brouwer werd het interessant om uit dezelfde hoeveelheid mout zoveel mogelijk verkoopbaar bier te maken. Een bier voor elk type klant en voor elk moment van de dag. Dit is wel een werkwijze die fraude in de hand kan werken. Het kan soms wel erg aantrekkelijk zijn om een lichter bier voor een zwaarder bier te verkopen. Gaande de 16e eeuw kwamen er steeds meer verboden op het maken en verkopen van scherpbier. Enerzijds om consumenten te beschermen, maar toch zeker ook omdat men van de accijnsvrije bieren af wilde.

(bijdrage van Paul Witters)

Ook in 1950 schreef men over 't Kapelleke van Heide!

Désire Boen schreef in Calmphoutania (1950) het hierna volgend verhaal:

Wanneer men de velden doorwandelt, dan treft men hier en daar kleine houten kapellekens aan, veelal geplaatst tegen een paal of staak ofwel tegen een boom, doorgaans op de hoek van een veld of aan een kruispunt van wegen; zij zijn toegewijd aan de Heilige Maagd Maria, wiens beeltenis er in prijkt. Gewoonlijk worden ze daar geplaatst door godsdienstige landbouwers families of door personen die door ene bijzondere verering zijn bezielde door de H. Maagd. Deze kapellekens worden door hen beschouwd als een heiligdom en zeker zal de landbouwer niet nalaten bij elke gelegenheid een gebedje op te dragen aan de H. Maagd om de bescherming af te smeken tegen alle onheilen die kunnen voorkomen aan zijne veldvruchten. Dit is zo een gebruik dat ingeworteld is bij de boerenfamilies en dat hen van geslacht tot geslacht is overgelaten.

Hoe is nu het gebruik van kapellekens op te richten ontstaan?

Volgens sommigen zou dit wel kunnen opgaan tot in de tijd der Grieken en Romeinen; anderen willen er meer over weten en geven aangaande de oorsprong zulker kapellekens volgende uitleg: Heidense zwerversgroepen die zich in oeroude tijden een weg baanden door de nog woest liggende streken lieten vooraleer voort te trekken zulke kapellekens na, waarin ze de beeltenis van de door hen vereerde afgod plaatsten. Die kastjes hadden voor hen niet alleen een godsdienstige betekenis, maar hadden tevens voor doel als wegaanwijzers te dienen voor de hen nakomende reizigers. Aan Paus Gregorius (540-604) zou het voorbestaan van dit gebruik te danken zijn; volgens zijn oordeel moesten deze heidense kastjes behouden blijven, doch de beeltenissen der afgoden zouden vervangen worden door heiligenbeelden. Het zou dus de voortzetting zijn van dezès besluit dat door onze oudste voorgelachten werd geëerbiedigd, en nageleefd, en dat tot de dag van heden in ere is gebleven. In onze gemeente vindt men er op verscheidene plaatsen en is het nog niet zo lang geleden dat nog andere, en met

meer pracht omgeven, werden opgericht; over deze laatste zullen wij nog wel eens ene afzonderlijke beschrijving geven. Vandaag willen wij ons enkel bezig houden met diegene van het door iedereen gekend "Kapelleke van Heide". Voorheen stond op dezelfde plaats, zo schreef Verhoeven, *"een reuze linde die van welke zijde men Calmthout ook naderde overal gezien werd en de van spoor verdwaalde reiziger tot baken diende"* Het terrein bereikt inderdaad daar een hoogte van 26 meters boven de zeespiegel en ligt aan de grensscheiding tussen Maas en Scheldekomp. Aan deze oude linde hing destijds een kapelleken, aldaar geplaatst door "God weet wie en wanneer". Deze boom zich bevindende juist aan het kruispunt van twee voorname wegen, trof dit kapelleken de algemene aandacht; het Christelijk volk van het omgevende kwam er geredelijk naar toe; de mensen van de heidestreek waren er fier over; het was hun kapelleken. Jammer genoeg zou de boom geslecht worden in 1859 en meteen ook het kapelleken verdwijnen; zo had de toenmalige pastoor P. Verstreken erover beslist. Dat zulk onverwacht besluit niet in de smaak viel van

de omliggende heidebewoners, die toch zo veel aan hun kapelleken hielden, is begrijpelijk; doch al de pogingen die zij aanwendden bij de Pastoor om deze van zijn voornemen af te brengen bleven vruchteloos; de boom werd geslecht. Volgens de inlichtingen mij desaangaande verstrekt door een zeer geloofwaardig persoon, zou de Pastoor niets anders beoogd hebben dan te boomstam te gebruiken voor het optimmeren van twee biechtstoelen in de zijbeuken zijner kerk, en dit zou dan ook geschied zijn. Het door hem genomen besluit deed in alle geval nog al veel stof oplaaien en het was hem moeilijk het hardnekkig verzet te doen ophouden. Om de vrede te herstellen besloot hij dan op dezelfde plaats het thans bestaande stenen kapelleke op te richten. Het is gebouwd in gewone baksteen en heeft een stevig uitzicht door zijne blokvormige bepleistering. Het is ongeveer 3,45 meter hoog, 2,25 meter breed, en staat 70 centimeter hoger dan het grondvlak van de staatsbaan die op zulke diepte is uitgegraven geweest.

Rondom het gebouwtje werden vijf bomen geplant, twee aan iedere zijde en één aan de achterkant; deze groeiden echter slecht op en sommigen verdwenen; zo kwam het dat op het officieel plan van het Militair Cartografisch Instituut het kapelleken wordt opgegeven als *“De drie boomkens kapel”*. Op de voorgevel ziet men aan de rechterkant der deur, bij de aanzet van het boogvormig gedeelte der omlijsting, op een steen gebeiteld het jaartal 1859 en links de initialen van de oprichter P.V Pastor. Het werd opgedragen aan *“Maria onbevleete bijstand aller oprechte Christenen”*, zoals getuigt de chronogram die voorkomt op de houten omlijsting van het nis, waarin het Lieve Vrouwe beeld is geplaatst. De offerblok is meesterlijk gesmeed door de destijds goed gekende Tist Monu. Harteloze schurken zouden meermaals gepoogd hebben deze te stelen of te openen, doch ze zijn daar nooit in geslaagd. Het groot Lieve Vrouwe beeld dat er voorheen

instond, werd nog zo heel lang niet geleden (nacht van 30 op 31 maart 1947) aan stukken geslagen en is thans vervangen door een van kleinere afmeting. Betreffende het Lieve Vrouwe beeld van het voormalig boomkapelleken werd ons meegedeeld dat dit rond de jaren 1910-1914 publiek werd verkocht in een sterfhuis van het Kerkeneind; hoe het daar zou aangeland zijn kwamen wij niet te weten. Wij hebben de geburen geraadpleegd en zelfs aangaande de verkoop opzoeken gedaan in de notariële akten van die tijd; niemand heeft er ons enige inlichtingen over kunnen verschaffen; de bron van de door ons toegezonden mededeling is nochtans van zulke vertrouwelijke aard, dat wij er zo maar niet overeen mogen stappen (1); wij zetten dus onze opzoeken voort; misschien zal het schrijven van dit artikel wel enig licht aanbrengen. Het is nu reeds 90 jaar geleden dat de reuzelindenboom is verdwenen en dat het stenen kapelleken op die plaats werd gebouwd. Tot over korte jaren ging jaarlijks op de Derde Kruisdag de vroegprocessie van het Centrum er naar toe, wat echter ten gevolge van het ontstaan der nieuwe parochie van Heide opgehouden heeft; in vervanging werd datgene der Barreelstraat opgericht.

De redactie plaatste de volgende voetnota onder de tekst:

Dit artikel was reeds lang opgesteld, toen wij vernamen dat het kapelleken werd omgebouwd en overbouwd, derwijze dat het voor het oog verloren is gegaan; Spijtig! Spijtig!

(1) Wij danken de achtbare Heer Jos Van Damme voor de bereidwilligheid waarmede hij ons verzoek om inlichtingen heeft willen beantwoorden.

Even wat toelichting door de redactie van Heide vertelt!

Wij hebben ondertussen al heel wat vertelt over het *“Kappelleke van Heide”* en dat mag ook wel, het kapelleke blijft het eerste bouwwerk in de woestenij waaruit Heide is ontstaan. Maar meer en meer komen er ook bijdragen te voorschijn die zouden moeten leiden naar de echte geschiedenis. Recent stelden men dat de eerste naam van het kapelleke *“Beate Maria Virgo in Erica”* zou zijn, in het artikel uit 1950 spreekt men over *“Maria onbevleete bijstand aller oprechte Christenen”*, alvast iets dat we moeten uitzoeken. In een ander artikel spreekt men over het feit dat Pastoor Verstreken inderdaad de aloude lindenboom liet omkappen en dat hij van het gemeentebestuur er vijf nieuwe moest aanplanten, iets wat hij zou hebben gedaan. Dat er twee bomen dood gingen en er drie overbleven bracht inderdaad de naam *“drieboomkes kapelleke”* of op zijn Kalmthouts *“dreiboomkes”* mee, maar in voorgaande artikelen werd er niet gesproken over het oprichten van een stenen kapel om de weinige bewoners eromheen content te stellen. Een bijgaande foto van de inscriptie is nu toch wel een getuige dat de kapel waarover het in het artikel gaat in 1859 zou zijn gebouwd, en dat in opdracht van diezelfde pastoor Verstreken van Kalmthout-centrum. In ons boek *“waar lijn 12 haar sporen achterliet”* wordt er gesproken over belangrijke verbouwingen aan de kapel in 1755. Het jaartal 1859 wordt daar ook vermeld als het jaar van het kappen van de Lindenboom, maar toen zou er al een bouwwerk (kapel) hebben gestaan. Gezien de inscriptie 1959 naast de inkomdeur (foto), vermoeden wij dat pastoor Verstreken in 1959 de kapel liet vernieuwen.

De foto bij dit artikel geplaatst komt ook uit Calmpthoutania (1950) en geeft weer een ander beeld van de kapel, was dat de vorige??? Voor ons nu zeker een waardevol artikel, met veel dank aan onze

medewerker Wim Kuyps. Wij eindigen voorlopig met een gedicht dat wijlen Jos Vorrselelman, gemeentearchivaris in 1950, in het tijdschrift Campthoutania publiceerde. We mogen aannemen dat het een aanklacht was tegen het aanbouwen van een elektriciteitskabine achteraan de kapel, dit moet dan al een tijdje voor 1950 zijn gebeurd.

Louis.

Erna Van Straeten overleden!

In Kalmthout-centrum overleed op 31 augustus Erna Van Straeten. Zij werd geboren op 15 april 1946 en woonde haar leven lang op de Kapellensteenweg. Erna was gehuwd met Guy Verstraelen en was moeder van twee kinderen, Kris en Anneke, er waren ook vier kleinkinderen. Dochter Anneke is een onderzijzeres in de school Kadrie. Erna was de dochter van Frans Van Straeten (1892-1956) en Florine Wouters (1907-1992). Haar ouders hadden op de Kapellensteenweg een winkel waar je huishoudgerief kon kopen maar ook

ijzerwaren zoals: nagels, vijzen, krammen, enz.. De winkel was er tegenover café Den Engel (duivenlokaal), ongeveer waar nu de winkel van doopsuiker Luyts nog is. Nadat moeder Van Straeten stopte met de winkel was er in dat pand nog verschillende jaren het bureau van de Christelijke ziekenkas (CM). Later werd het gebouw afgebroken maar Erna bleef met haar gezin in de buurt wonen. Zeven jaar geleden kreeg zij af te rekenen met kanker, een strijd die ze nu, na een zestal weken palliatieve zorgen, moest opgeven. Gisteren werd van Erna afscheid genomen in het uitvaarthuis Sereni. Zij rust in vrede.

“Nachtmerrie op de Heide”

Nieuwe Podcast – Over de Meet

Twee wolvenjagers vinden midden 18e eeuw een onthoofd lijk op de **Kalmthoutse heide**, op de grens met Putte. Wanneer de autoriteiten een onderzoek inleggen hebben ze meer vragen dan antwoorden: wie is de moordenaar? Van wie is het lichaam? En waar is het hoofd?

Te beluisteren vanaf 6 september.

(bijdrage van Paul Witters)

Nog geen plannen vandaag? De G-sporters willen ook supporters!

Nog geen plannen voor deze namiddag? Kom naar de voetbalaccommodatie van Heibos om onze G-sporters te komen aanmoedigen. Vanaf 13 is er sport en sfeer met wielrennen, karate, twirling, boccia en de rolstoelwandeling. De rolstoelwandeling in de straten van Heide wordt begeleid door de drumband "de Doorzetters" uit Deurne. Het is een organisatie van verschillende Kalmthouts verenigingen die werken rond G-sport. Alles wordt gratis aangeboden!

Uit de oude doos!

De bijgaande foto is genomen in de Thillostraat, het zijn de zogenaamde "vogelhuisjes" of "Jodenhuisjes", zoals ze wel eens worden genoemd. De woningen zijn er nog, de meeste al flink verbouwd. In één van die huisjes ontstond in 1929 de eerste Joodse Talmoed Hoge School "Ets Chajiem", vrij vertaald "Levensboom".

